

ה"ונהפוכו" של מלך בבל

שאלות עיון בפרק י"ד

- א. עיינו בפרק י"ד – לימדו עם רש"י המצודות ומפרשי הנביא.
מהי התוספת שיש בנבואה זו על גבי משא בל של פרק י"ג?
מפלת בבל כבר מצויינת בפרק י"ג אם כן מה התחדש בפרק י"ד?
- ב. פסוקים א-ב : "ונלוה הגר עמהם ונספחו אל בית יעקב" - האם הצטרפות הגרים היא בהכרח בשורה טובה?
השוו ליציאת מצרים : "וגם ערב רב עלה עמם" – האם זה היה טוב לישראל?
- ג. הפסוקים מתארים את הפחד והלעג העולה מן השאול לקראת הגעת מלך בבל
מהי כונת פסוקים אלה- מה הם באים לתאר, מה משמעותם?
- ד. "ואתה השלכת מקברך כנצר נתעב" – עיינו ברש"י בשם חז"ל
זילותו של מלך בבל אפילו אחרי מותו – האם יש בזה נחמה לישראל?
האם נבואה זו היא נחמה לישראל?
- ה. "והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכד" – מדוע קשה פורענות בבל מפורענויות שאר
אויבי ה', מה יש בבבל כל כך רע שעולה על שאר רשעי אומות העולם?
- ו. מפסוק כ"ח זו נראית לכאורה נבואה אחרת - מה היחס בין הנבואות הללו?
מדוע כתובה בנפרד

כה אמר יהוה אלי עשה לך מוסרות ומטות ונתתם על-צוארך: ושלחתם אל-מלך אדום ואל-מלך מואב ואל-מלך בני עמון ואל-מלך צר ואל-מלך צידון ביד מלאכים הפאים ירושלם אל-צדקיהו מלך יהודה: וצוית אתם אל-אדניהם לאמר כה-אמר יהוה עבאות אלהי ישראל כה תאמרו אל-אדניכם: אנכי עשיתי את-הארץ את-האדם ואת-הבהמה אשר על-פני הארץ בכחי הגדול ובזרועי הנטויה ונתתיה לאשר ישר בעיני: ועתה אנכי נתתי את-כל-הארצות האלה ביד נבוכדנאצר מלך-בבל עבדי וגם את-חית השדה נתתי לו לעבדו: ועבדו אתו כל-הגוים ואת-בנו ואת-בן-בנו עד בא-עת ארצו גס-הוא ועבדו בו גוים רפים ומלכים גדלים: והיה הגוי והממלכה אשר לא-יעבדו אתו את-נבוכדנאצר מלך-בבל ואת אשר לא-יתן את-צוארו בעל מלך בבל פחורב ברעב ובדבר אפקד על-הגוי ההוא נאס-יהוה עד-תמוי אתם בידו: ואתם אל-תשמעו אל-נביאיכם ואל-קסמיכם ואל חלמתיכם ואל-ענניכם ואל-כשפיכם אשר-הם אמרים אליכם לאמר לא תעבדו את-מלך בבל: כי שקר הם נפאים לכם למען הרחיק אתכם מעל אדמתכם והדחתי אתכם ואבדתם: והגוי אשר יביא את-צוארו בעל מלך-בבל ועבדו והנחתיו על-אדמתו נאס-יהוה ועבדה וישב בה: ואל-צדקיה מלך-יהודה דברתי ככל-הדברים האלה לאמר הביאו את-צואריכם בעל מלך בבל ועבדו אתו ועמו וחיו: למה תמותו אתה ועמך פחורב ברעב ובדבר כאשר דבר יהוה אל-הגוי אשר לא-יעבד את-מלך בבל:

(ח) גם ברושים. לפי שאמר נחה שקמה כל הארץ והוא אומר על עם הארץ שהיו חחת עבודתו והיו בצרה לפיכך אמר גם ברושים, והוא משל על המלכים, וכן ארזי הלבנון, אמרו שגם המלכים שמחו באבוד מלכותו וממשלתו, כלומר אפילו המלכים והשרים שאין נוחנין עליהם עבודה כמו על עם הארץ אפילו הם שמחו לו באבודו כי כמות בן בנו אבדה ממשלתו: לא יעלה הכורת עלינו. לפי שהמשל הגדולים לברושים ולארזים אמר גם כן הכורת דרך משל, ואמר מאז שכבת, כלומר מעת שמת נבוכדנצר, כי אף על פי שעבדו העכו"ם את בנו ואת בן בנו לא היו מצירין להם אלא שהיו נותנים להם מס, אבל נבוכדנצר היה הורגם ונותנם בבית האסורים ומעבדין עבודות קשות: (ט) שאול מתחת. החיים שמחו והמתים רגזו ופחדו, על דרך משל לפי שהיה מחריד כל העולם בחייו אמר כי המתים יפחדו שלא יחרידו כמותו, והוא על דרך משל מרוב התרידו כל העולם, אמר בדרך הפלגה כי המתים חרדו ופחדו כבואו אליהם, ושואל בזה הפסוק זכר ונקבה, כמו שאמר רגום, ואמר עורר, אמר עדי"מ כי השאול העיר המתים הגדולים לצאת לקראתך כמותך, וכאלו המלכים בקרם בכסאותם כמו בחייהם והשאול הקים אותם לקראתך: רפאים. מתים, וכן רפאים כל יקומו, אם רפאים יקומו, וי"ת גברין, כלומר הגדולים והגבורים המתים, עורר לך, עתודי ארץ, המלכים נקראים עתודים דרך משל, כמו שהעתודים מנהיגים הצאן והולכים לפניהם, כמו שאמר כעתודים לפני צאן כן המלכים מנהיגים העם: (י) כלם

קשה אמר ר' יוחנן: כל-ימיו של אוחו קשע לא נקצא שחוק בפי כל-בריה, שנאמר: נחה שקמה כל-הארץ פצחו רנה"ט - מקלל שעד עכשו לא היתה רנה (שבת קמט:).
קשה ורבו יתירה הוספת-לי"ט - אמר רב יהודה אמר ר' ירמיה בר אבא: מלמד שרכב על ארי זכר וקשר תנין בראשו, לקים מה-שנאמר: וגם את-חית השדה נתתי לו לעבדו" (שם קג).

(ק"ג שם ס"א)

לסיחון מלך האמורי, ולעוג מלך הבשן, ולכל ממלכות כנען. תגבורה שהיא עומדת למופת, היא מצטיינת בשלשה אופנים: האחת היא הגבורה הנפשית, ובנדו של מלך עז וקשה היא מתבלטת, אם הוא פראי, בתכונותיו האכזריות, שאז קשו מאד לעמוד נגדו. על סיחון נאמר * שדומה לסיח במדבר, ודומה לערוד במדבר, היינו הגבורה הנפשית הפראית, שאין לה גבול בתוכן התפרצותה, וזה הוא הכח המטטי אימה, שהשתמשו בו רשעי-עולם הקדמונים, ביתוד כמו נבוכדנצר, שאכל ארנבז חיה ** כדי להשריש בקרבו את מדת העריצות והאכזריות הפראית, אשר הכיר בכו זה את חיזוק ממלכתו האימתנית. המדה השניה של הגבורה, היא הגבורה הגופנית הענקית, שבה נצטיין עוג מלך הבשן, הענק הגדול, והמדה השלישית היא המדו של הגבורה הבאה מכח הקיבוצי. הגנה בהנחלת ארץ-ישראל לישראל, עשה ד נפלאות במה שרדה לפניהם את כל סדרי הגבורות הללו, ולא עמד בפניהם סיחו מלך האמורי, עם כל גבורת פראותו, המדברית, הסייחית והערודית, ולא הועילה לעו הענק הנפלא, אשר נותר מיתר הרפאים, כל גבורתו הגופנית הנוראה, ולכל ממלכו כנען לא תועילה להם כל גבורתם הקיבוצית, אשר נוסדו יחד, נגד עצת ד', להלחו בישראל. חזק לנו לימוד לדורות, שעצת ד' דובר קדשו לעולם יעמדו, ולא יועיל כל גבורות פראיות נפשיות, ולא גבורות חומריות ענקיות, ולא סוד גויים וממלכו אשר יוסדו יחד על עם ד', כמו שהיה מאז. לסיחון מלך האמורי, ולעוג מלך הבשן ולכל ממלכות כנען.

ב"ר אבא בר כהנא

דרש רב המנונא יהרואה בכל הרשעה צריך לברך חמש ברכות ראה בכל אומר ברוך שהחריב בכל הרשעה ראה ביתו של נבוכדנצר אומר ברוך שהחריב ביתו של נבוכדנצר הרשע יראה גוב של אריות או כבשן האש אומר ברוך שעשה נסים ונ"ל לאבותינו כמקום הזה ראה מרקוליס אומר

תנו רבנן *נעמן גר תושב היה נבזר ארן
 נר צדק היה מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים מבני בניו של סנחריב לימדו תורה כרכים ומאן
 ניגהו שמעיה ואבטליון מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק ואף מבני בניו של אותו רשע ביקש
 הקב"ה להכניסן תחת כנפי השכינה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מי שהחריב את
 ביתך ושרף את היכלך תכניס תחת כנפי השכינה היינו דכתיב *רפינו את ככל ולא נרפתה עולא אמר זה
 נבוכד נצר

סניפין ז' א

(א) כי ירחם ה'.
 בעבור שירח' ה' את יעקב יבא בקרוב עת חרבן ככל כי בחרבנה
 תהיה תשועת ישראל: והנחם. כתרנומו וישרינון: ונלוח הגר
 עליהם. יתחברון גרים אליהם לראותם כי בחרבן ככל תהיה
 תשועתם יודו כי בסבתה היה החרבן ההוא לפי שהרעו לישראל
 יותר מדאי כמו שאמר קצפתי על עמי וגומר לא שמת להם
 רחמים, ומלך מדי ופרס שלקח בכל הודה כי מה' היתה לו כמו
 שאמר כל ממלכות הארץ נתן אלהים בידי וגו', ואמר מי בכס
 ככל עמו ויעל

ר' זן